

Ks. JAN MACHNIAK (Kraków)

KAPŁAN WEDŁUG SERCA JEZUSOWEGO Duchowość kapłana w pismach ascetycznych bł. Józefa Sebastiana Pelczara

Bł. Józef Sebastian Pelczar (1842—1924), biskup przemyski, podejmował wielokrotnie i z wielką gorliwością problematykę życia duchowego kapłanów w swojej działalności pisarskiej i duszpasterskiej. Zagadnienia te były mu szczególnie bliskie, gdy po studiach odbytych w Rzymie został prefektem i profesorem „teologii pasterskiej” w Przemyskim Seminarium Duchowym, następnie gdy był w latach 1877—1899 profesorem prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz „teologii pasterskiej” na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, szczególnie zaś gdy został biskupem pomocniczym w Przemyślu (1899) i ordynariuszem diecezji przemyskiej (1900).

Jako biskup przemyski, wiele czasu w swojej działalności pasterskiej poświęcał formacji kapłanów, podejmując w książkach ascetycznych istotne problemy życia kapłańskiego, wskazując na sakramentalne zjednoczenie z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, jako fundament tożsamości kapłana i jego posługi duszpasterskiej. Zgodnie z duchem epoki podkreślał ascetyczny wymiar duchowości kapłańskiej, opartej na wewnętrznej dyscyplinie i wierności praktykom modlitewnym. Jednocześnie mocno akcentował potrzebę rozwijania emocjonalnej więzi z Chrystusem, mistrzem i wzorem życia kapłańskiego, w oparciu o nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego.

Wizję życia duchowego kapłanów biskup przemyski przedstawił w dziełach ascetycznych, stanowiących całość obejmującą zagadnienia związane z codziennymi problemami kapłanów oraz sprawy modlitwy, sprawowania Najświętszej Ofiary, stałego zjednoczenia z Bogiem. Obejmują one cztery kolejne tomy, będące organiczną całością: *Rozmyślenia o życiu kapłańskim czyli ascetyka kapłańska* (tom 1—2)¹, *Jezus Chrystus wzorem i mistrzem kapłana. Rozmyślenia dla kapłanów* (tom 3—4)² Wykład teologii duchowości opartej na nabożeństwie do Serca Jezusowego znajdziemy w książce zatytułowanej *Nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego według obja-*

¹ J. S. P e l c z a r, *Rozmyślenia o życiu kapłańskim czyli ascetyka kapłańska*, t.1—2, Kraków 1907. Cytowane dalej jako *Rozmyślenia*.

² J. S. P e l c z a r, *Jezus Chrystus wzorem i mistrzem kapłana*, t. 3—4, Przemyśl 1911. Cytowane dalej jako *Jezus Chrystus*.

wień św. Małgorzacie Maryi i żywot tejsze świętej³, jako połączenie dwu wcześniejszych prac: *Objawienie się Najświętszego Serca Jezusowego i żywot Błogosławionej Małgorzaty Maryi Alacoque* (Kraków 1904) oraz *Nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego* (Kraków 1905).

Bł. J. S. Pelczar prezentuje kult Bożego Serca nierozdzielnie związany z tajemnicą Eucharystii, której szafarzem — *in persona Christi* — jest kapłan, wskazując na wzajemne przenikanie się rzeczywistości reprezentowanej przez przebite Serce Jezusa i Ofiary Krzyża, uobecnianej w każdej mszy św. Ścisły związek Serca Zbawiciela z Eucharystią wynikający z faktu istotnego związania rzeczywistej obecności Chrystusa „z całym Bóstwem i Człowieczeństwem”⁴ prowadzi do postawienia tezy, iż Serce Jezusowe jest żywe w Eucharystii, gdzie „bije dla nas, ofiaruje się za nas, pragnie być naszym pokarmem, naszym życiem, naszą siłą, naszą pociechą”⁵ Świadomość jedności tajemnicy Eucharystii i Serca Jezusowego jest podstawą rozwijania duchowości kapłańskiej w oparciu o kult Serca Jezusowego.

TEOLOGIA KULTU SERCA JEZUSOWEGO

Kult Najświętszego Serca Jezusowego, którego renesans w duchowości katolickiej przypada na przełom XIX i XX wieku, ma wyraźne korzenie biblijne, przedstawiane w symbolu serca. Związany w tradycji patrystycznej z obrazem przebitego boku, jako źródło sakramentów Kościoła, a następnie rozwijany w nabożeństwie do ran Chrystusa w dziełach św. Bernarda z Clairvaux i mistyczek z Helfty, stał się podstawą doktryny i objawień Małgorzaty Marii Alacoque, która bezpośrednio inspirowała biskupa przemyskiego. Perspektywa historyczna kultu Serca Jezusowego prowadzi do podjęcia w całej pełni bogactwa treści nabożeństwa w życiu duchowym kapłana.

Serce Jezusowe w kontekście Tajemnicy Wcielenia

Nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego, które jest podstawą duchowości kapłańskiej w dziełach bł. J. S. Pelczara, ma swój fundament teologiczny w tajemnicy Wcielenia Syna Bożego, przygotowanej przez objawienie Starego Testamentu i znajdującej pełną realizację w Nowym Przymierzu. Pojawiający się w Biblii obraz serca wskazuje na centralny punkt życia duchowego człowieka, w którym ogniskują się myśli, uczucia i pragnienia odnoszące całą jego egzystencję do Boga⁶ Ostatecznie serce jest sym-

³ J. S. P e l c z a r, *Nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego według objawień danych św. Małgorzacie Maryi i żywot tejsze świętej*, Przemyśl 1921. Cytowane dalej jako *Nabożeństwo*.

⁴ Por. *Nabożeństwo*, s. 228.

⁵ Tamże, s. 245—246.

⁶ Por. *Nabożeństwo*, s. 6—7. Biskup przemyski odwołuje się do następujących fragmentów Pisma św., gdzie serce jawi się jako miejsce doświadczenia wolności i świadomego wyboru Boga: Prz 4,23; 23,26; Mt 6,21; 15,19; por. Serce, [w:] X. L e o n-D u f o u r, *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1990, s. 871—874.

bolem miłości, która otwiera człowieka na Boga, pozwalając mu całkowicie przyłgnąć do Stwórcy. Biskup przemyski posługuje się metaforą ogrodu, zaczerpniętą z Księgi Przysłów (24, 30—31), by pokazać serce jako miejsce skupiające różne aspekty życia wewnętrznego: uczucia, żądze, zamiary, namiętności oraz rozmowa z Bogiem, moment współpracy z łaską i czuwanie⁷

Starotestamentalnymi figurami miłości Serca Jezusowego są dla bpa Pelczara obrazy „boku Adama, z którego wyszła Ewa, fontanny w raju, drzwi arki Noego, baranka wielkanocnego, wydobycie wody ze skały przez Mojżesza, naczynia z manną w Arce przymierza”⁸ W Ewangeliach natomiast na Serce Jezusowe wskazują obrazy żłóbka, domku nazaretańskiego, a także cuda przemiany wody w wino w Kanie, uzdrowienie sługi setnika, wskrzeszenie Łazarza i młodzieńca z Naim⁹ Autor *Nabożeństwa* podkreśla wielokrotnie, iż największym pragnieniem Zbawiciela, kulminującym w Jego męce i śmierci jest udzielanie się wszystkim potrzebującym i otwarcie przed nimi tajemnicy swojego Serca.

Perspektywa odkupienia

Obraz przebicia boku Jezusowego, z którego wypłynęły krew i woda, jest momentem fundamentalnym dla teologii Serca Jezusowego łączącej moment Ofiary Chrystusa z tajemnicą Eucharystii. Idąc śladami refleksji św. Augustyna, biskup przemyski podkreśla bogatą symbolikę przebitego boku: „Trafnego słowa użył Ewangelista, iż nie powiedział: Bok Jego przebił, albo zranił, czy coś podobnego, ale: otworzył, aby tam niejako brama żywota otwartą została, skąd wytrysnęły sakramenty Kościoła, bez którego do żywota, który jest żywotem prawdziwym, nikt nie wchodzi”¹⁰ Obraz przebitego boku, utożsamiany z przebitym sercem prowadzi do miłości ofiarniczej, świadomie podjętej przez Chrystusa za zbawienie ludzi (por. J 15,13). Zjednoczenie Serca Jezusowego z sercem chrześcijanina dokonuje się przez miłość, rozumianą jako pełnienie woli Bożej, miłość wzajemną, przebaczenie, ofiarną troskę o zbawienie bliźnich¹¹, dlatego bł. J. S. Pelczar zachęca do zgłębienia tej tajemnicy: „Wnikaj tylko w te słowa i fakty rozmyślaniami, a odkryjesz w nich niezmierną głębię miłości, której siedliskiem jest Serce Jezusowe”¹²

Biskup przemyski, posługując się biblijnymi obrazami Serca Jezusa oraz korzystając z myśli patrystycznej, przede wszystkim św. Augustyna, w przebitym boku Zbawiciela widzi symbol zrodzenia Kościoła i początek sakramentów świętych¹³ Kościół rodzi się z przebitego boku Chrystusa, jak Ewa z boku Adama, stając się jego „małżonką” oraz matką wszystkich żyją-

⁷ *Nabożeństwo*, s. 341—353.

⁸ Tamże, s. 11.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże, s. 18.

¹¹ Tamże, s. 328.

¹² Tamże, s. 291-292.

¹³ Tamże, s. 18.

cych. Serce Jezusa, z którego płyną „strumienie wody żywej” (J 7,38), podobnie jak kiedyś skała, z której wydobył wodę Mojżesz, staje się źródłem Bożej prawdy i wszelkiej łaski, dającej życie wieczne¹⁴. Ojcowie Kościoła rozwijając teologię Wcielenia Syna Bożego, zwrócili uwagę na udział Chrystusa w cierpieniach człowieka oraz na przyjęcie przez Niego ludzkich uczuć i wzruszeń, wskazując w ten sposób na ścisłe zjednoczenie natury boskiej i ludzkiej. Autor *Nabożeństwa* wyciągnął z tego faktu wniosek, iż serce Syna Bożego, które jest sercem Boga-Człowieka, podlegające ludzkim uczuciom i posłuszne w miłości woli Ojca jest punktem odniesienia dla wnikania w tajemnicę Zbawiciela, poznawania Go i przeżywania razem z Nim tajemnicy Odkupienia¹⁵

Duchowość Serca Jezusowego

Termin ‘Serce Jezusa’ pojawił się po raz pierwszy w dziełach św. Anzelm z Canterbury, który biblijny obraz przebitego boku zinterpretował jako przebicie Serca Jezusowego, zapoczątkowując w ten sposób nurt duchowości opartej na zbliżeniu do tajemnicy Zbawiciela obejmującej jego mękę i śmierć krzyżową. Myśl teologiczną o Sercu Jezusowym rozwijał św. Bernard z Clairvaux w nurcie pobożności do świętego człowieczeństwa Zbawiciela, prowadząc chrześcijanina drogą „per Christum hominem ad Christum Deum”¹⁶ Myśl św. Bernarda podjął św. Bonawentura, wskazując w jaki sposób przez rozważanie Męki Pańskiej można dotrzeć do Serca Jezusowego, aby poznać wolę Chrystusa oraz czerpać z niego wszelkie łaski¹⁷

Duchowość Serca Jezusowego, jako istotny element nabożeństwa do świętego Człowieczeństwa Chrystusa, rozwijały mistyczki z Helfty, św. Mechtylda i św. Gertruda, które inspirowały bezpośrednio bł. J. S. Pelczara. Dostały one szczególnej łaski ze strony Chrystusa, polegającej na zamianie serc, jednocząc się przez ten akt całkowicie z Ofiarą Chrystusa¹⁸ Podobnej łaski doznała św. Katarzyna Sieneńska, której „naturą był ogień, ogień tylko dla Serca Pana płonący”¹⁹, znajdująca się w nurcie pobożności dominikańskiej, rozwijającej kult Serca Jezusowego jako formę zadośćuczynienia i współuczestniczenia z Chrystusem w dziele Odkupienia.

Momentem szczytowym w rozwoju nabożeństwa do Serca Jezusowego stały się objawienia wizytki z Paray le Monyal, św. Małgorzaty Marii Ala-coque, będącej pod wpływem św. Franciszka Salezego, który pragnął, aby jego zakonnice zasłużyły na tytuł córek Serca Jezusowego²⁰ W pierwszym

¹⁴ *Nabożeństwo*, s. 17; por. A. B o b e r, *Kult Serca Bożego u Ojców Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie” 62:1961 s. 235; *Bóg bliski — historia i teologia kultu Najświętszego Serca Jezusa*, red. Cz. D r ą ż e k, Kraków 1983.

¹⁵ Por. *Nabożeństwo*, s. 7.

¹⁶ Por. J. A u m a n n, *Zarys historii duchowości*, Kielce 1993, s. 132.

¹⁷ Por. *Nabożeństwo*, s. 22—23.

¹⁸ Por. tamże, s. 24.

¹⁹ J. H e b d a, *Kult Bożego Serca w liturgii Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie” 62:1961 s. 230.

²⁰ Por. *Nabożeństwo*, s. 27.

objawieniu, które miało miejsce 27 grudnia 1673 roku, Chrystus wskazujący na swoje Serce z otwartą raną, otoczone cierniem z krzyżem na szczycie wyrażał pragnienie obdarowania łaską nawrócenia. Małgorzata Maria, która doświadczyła mistycznego płomienia obejmującego jej serce oraz duchowej rany serca, miała zostać pośredniczką tego nabożeństwa. W drugim objawieniu Jezus, zwracając uwagę na niewdzięczność ludzi wobec dzieła Odkupienia, zachęcał do wynagrodzenia za zniewagi przez częste przyjmowanie komunii św., szczególnie zaś w pierwsze piątki miesiąca. W trzecim objawieniu, Pan Jezus przypominając o niewdzięczności ludzi Bogu poświęconych, nakazywał ustanowienie święta Najświętszego Serca Jezusowego. Bł. Józef S. Pelczar, opisując objawienia św. Małgorzaty Marii Alacoque, wskazał na istotny przedmiot kultu, jakim jest miłość Zbawiciela, wyrażona w jego przebitym sercu oraz cel nabożeństwa — nawrócenie człowieka i zjednoczenie z Chrystusem.

POZNANIE SERCA JEZUSOWEGO

Cześć Boskiego Serca związana z czią oddawaną Osobie Jezusa Chrystusa prowadzi do poznania Serca Jezusowego, rozumianego jako wewnętrzne życie Zbawiciela, wyrażające się w całkowitym posłuszeństwie woli Ojca. Poznanie to jest istotnym elementem uczenia się „sztuki miłości”²¹, by naśladować Chrystusa w Jego całkowitym zjednoczeniu z Ojcem w Duchu Świętym. Dokonuje się ono przez rozważanie słów i czynów Zbawiciela, w których przejawiała się miłość Jego Serca, a szczególnie moment męki i śmierci na krzyżu: „Cierpienia są miarą miłości, bo im więcej kto kogoś miłuje ten więcej pragnie dla niego cierpieć”²²

Wielkość miłości Chrystusa podkreśla świadomość własnej grzeszności oraz odrzucenie przez człowieka łaski Boga. Bp Pelczar zauważa, iż jest to moment wnikania w wewnętrzne uczucia, zamiary i „dążności” Serca Jezusowego, opisując ten proces przy pomocy metafory górników opuszczających się do głębokiej kopalni²³. Wymaga to większego zaangażowania ze strony człowieka, który na Bożą łaskę odpowiada aktem wiary.

Po tym głębokim poznaniu Serca Jezusowego przy pomocy wiary i łaski, należy podjąć proces oczyszczania serca, by jego wewnętrzne pragnienia zgadzały się z pragnieniami Bożego Serca. Nasz autor porównuje serce człowieka pragnącego postępować według Serca Jezusowego do lutni, którą trzeba nastroić „na ton miłości ku Ojcu niebieskiemu i ku ludziom”. Proces strojenia polega na wyzbywaniu się egoistycznych przywiązań i pragnień, na oderwaniu się od tego co zniewala, na oczyszczaniu ogrodu duszy z wszelkich chwastów²⁴. Oczyszczenie serca człowieka porównywane jest również do odbudo-

²¹ Por. tamże, s. 200.

²² Tamże, s. 295.

²³ Tamże, s. 339–340.

²⁴ Tamże, s. 342.

wy świątyni, by miała w niej miejsce jedna liturgia będąca wielbieniem Boga. Decydującym czynnikiem przemiany i zbliżenia serca człowieka do Serca Bożego jest niewątpliwie łaska, ale nie ma możliwości utożsamienia miłości człowieka z miłością Zbawiciela bez osobistego wysiłku.

UDZIAŁ W TAJEMNICY OFIARY CHRYSYSTUSA

Msza św., którą kapłan sprawuje *in persona Christi* jest dla bł. Józefa Sebastiana Pelczara uobecnieniem Ofiary krzyżowej Jezusa Chrystusa. Kapłan służy zbawieniu, łącząc się z intencjami Serca Jezusowego, składającego siebie w ofierze za grzechy całego świata. Dzięki tajemnicy otwartego Serca, która aktualizuje się w każdej mszy św., grzesznicy dostępują nieskończonego miłosierdzia, serca oziębłych stają się gorliwe dla Boga, a pobożni chrześcijanie wstępują na drogę doskonałości²⁵

Otwarcie się kapłana na Serce Jezusa, które jest „siedzibą uczuć najświętszych, jest zwierciadłem cnót najdoskonalszych, w którym są skryte wszystkie skarby mądrości i umiejętności”²⁶, staje się źródłem siły i wierności. Kapłan, wchodząc w intymny związek z Sercem Jezusowym przez sprawowanie Najświętszej Ofiary, winien oddawać Mu boską cześć, która przejawia się przede wszystkim przez godny udział we mszy św., częste nawiedzenie i adorację Najświętszego Sakramentu, wzbudzanie aktów strzelistych, wprowadzanie nabożeństwa czerwcowego i pierwsze piątki miesiąca. Kapłan winien wzywać pomocy Najświętszego Serca Jezusowego szczególnie w pokusach i cierpieniach, prosić o skruchę i przebaczenie grzechów, a szczególnie, gdy ogarnia go zniechęcenie w pracy apostołskiej.

W medytacji poświęconej przebiciu Serca Jezusowego na krzyżu, biskup przemyski podejmuje problem upodobnienia serca kapłana, to znaczy jego postawy zewnętrznej i wewnętrznej, do miłości Zbawiciela, która zostaje ukazana w sposób szczególny na krzyżu. Sakrament ołtarza jest momentem wyjątkowym objawiania tajemnicy Boskiego Serca, ponieważ jest uobecnieniem tej samej Ofiary, którą Chrystus podjął na krzyżu. Nasz autor pyta, jakie uczucia, namiętności i pragnienia rządzą kapłanem, który codziennie sprawuje Najświętszą Ofiarę, stając tak blisko otwartego Serca, wzoru wszelkich cnót, a przede wszystkim miłości ofiarnej. Wskazując na przymioty Serca Jezusowego, jak czystość, świętość, łagodność, litość, czułość, gorliwość o chwałę Ojca i zbawienie dusz, posłuszeństwo, pokora, cierpliwość, bł. Józef Sebastian Pelczar zachęca kapłana, aby rozpoczął pracę nad sobą, oddając swoje serce w ręce Zbawiciela: „Przeglądnij teraz, kapłanie, swe serce, azali ono podobne do Jezusowego; a jeżeli w sercu swoim znajdziesz namiętności i wady, upokórz się, żałuj i módl się: O Jezu, weź serce moje, a daj mi Serce Twoje”²⁷

²⁵ Por. *Rozmyślenia*, t. 1 s. 178.

²⁶ Tamże.

²⁷ *Jezus Chrystus*, t. 4 s. 140.

Tajemnica Serca Jezusowego, z którą kapłan spotyka się codziennie w sposób szczególny podczas sprawowania mszy św., jest według bp Pelczara najlepszą szkołą cnót, którymi powinien on dysponować, by uświęcać siebie samego i pomagać innym w dążeniu do Boga. Nasz autor zachęca kapłana, aby zbliżał się jak najczęściej do źródła „wody żywota”, pamiętając, że ile razy sprawuje mszę św. i przyjmuje komunię św., tyle razy „przykłada swe usta do Serca Jezusowego”

SERCE JEZUSA SZKOŁĄ CNÓT KAPŁAŃSKICH

Nabożeństwo do Serca Bożego jest szkołą życia świętego, w której kapłan winien uczyć się wszystkich cnót potrzebnych w osobistym dążeniu do świętości i prowadzeniu chrześcijan do jedności z Bogiem. Szczególnym przymiotem potrzebnym kapłanowi w pełnieniu jego misji jest *d u c h u b ó s t w a*, ukazany przez Chrystusa w całym jego życiu, począwszy od wielkiej tajemnicy wcielenia Syna Bożego, przez ukryte życie w Nazarecie, aż po całkowite ogołocenie siebie w momencie drogi krzyżowej i oddanie siebie pod postaciami chleba i wina. Ubóstwo — podkreśla biskup przemyski — jest najsukuczniejszą bronią przeciw materializmowi świata pogańskiego, który niesie w sobie „szal używania”, grzechy i zbrodnie²⁸ Zachęca więc kapłanów do podejmowania „ubóstwa w duchu”, wyrażającego się w wyzbywaniu się pożądania rzeczy materialnych, dzieleniu się dobrami z potrzebującymi, przeznaczając je na „ratowanie ubogich, chorych i sierot” Godne przyjmowanie Chrystusa w swoim sercu jest dla bł. J. S. Pelczara nierozdzielnie związane z przyjęciem każdego przybysza w swoim domu.

Duch ubóstwa związany jest z *p o s t a w ą w y r z e c z e n i a*, której wzór zostawił Chrystus, wyrzekając się siebie w służbie dla bliźnich, aż po ofiarę krzyża. Bp Pelczar nakazuje kapłanowi przyglądać się życiu Chrystusa i „wnikać w jego serce”, aby być prawdziwym uczniem mistrza z Nazaretu. Wyrzeczenie obejmuje przede wszystkim dwie najszkodliwsze i najniebezpieczniejsze żądze — pychę i zmysłowość, które prowadzą człowieka do samozniszczenia²⁹ Droga pozytywną do zdobywania cnoty wyrzeczenia jest ćwiczenie się w pokorze, czystości ciała i ducha. Ducha ubóstwa i wyrzeczenia dopełnia cnota cierpliwości w znoszeniu przeciwności i cierpienia, naśladowując Chrystusa dźwigającego krzyż, który „nawraca i oczyszcza i uświęca i do Serca Jezusowego i do stóp Matki Bolesnej zbliża”³⁰

Tajemnica Serca Jezusowego związana jest z cnotami *p o k o r y, c i c h o ś c i i p o s ł u s z e ń s t w a*, przeciwstawiającymi się pysze szatana, który wypowiedział posłuszeństwo Bogu³¹ Pokora Chrystusa wyraziła się przez dobrowolne przyjęcie ograniczeń natury ludzkiej i całkowite ukrycie

²⁸ *Jezus Chrystus*, t. 3 s. 169—170..

²⁹ Por. tamże. s. 171—172.

³⁰ Tamże, s. 174.

³¹ Tamże, s. 176—185.

Boskiego majestatu. Biskup przemyski zachęca kapłana do nabywania cnoty pokory przez częste rozważanie upokorzeń „Boga-człowieka w Przenajświętszym Sakramencie Ołtarza” oraz swojej „nicości i nędzy” Cichość, nazywana również „łagodnością i słodyczą”, polega na cierpliwym znoszeniu przeciwności, przebaczeniu znie wag, zapomnianiu niechęci, panowaniu nad gniewem. Cnota posłuszeństwa wyraża się w podporządkowaniu woli własnej autorytetowi rodziców czy przełożonych, a ostatecznie woli Boga, którego oni reprezentują.

Bł. J. S. Pelczar zachęca kapłana do częstego kontemplowania tajemnicy Bożego Serca, szczególnie do częstej modlitwy aktem strzelistym przed Najświętszym Sakramentem: „O Jezu cichy i pokornego serca, uczynź serce moje według Serca Twego”³² Serce Jezusowe, w którym zamieszkała „miłość ludzka, złączywszy się z Boską”, jest szkołą miłości Boga i bliźniego. Praktykowanie miłości Boga szczerzej, czystej, szlachetnej, czynnej, wytrwałej polega, według naszego autora, na wolności od grzechu i pełnieniu woli Bożej pośród ofiar i cierpień. Miłości Boga ostatecznie uczy się kapłan, sprawując mszę św. oraz prosząc gorąco na modlitwie, aby Chrystus zapalił w nim ogień święty, dlatego biskup przemyski zachęca, by pójść po ten „ogień do Najśw. Serca Jezusowego” Miłość Boga polega na wiernym zachowywaniu przykazań, sumiennym wykonywaniu swoich obowiązków i wielbieniu Boga w każdej sytuacji życiowej.

Naturalnym przedłużeniem miłości Boga jest miłość bliźniego, która stanowi istotny element Ofiary krzyżowej Chrystusa. Bł. J. S. Pelczar wymienia przymioty, jakimi powinna charakteryzować się miłość bliźniego, by była godna Serca Jezusowego: bezinteresowność, cierpliwość, szlachetność, pokora, łaskawość, zdolność do przebaczenia. Miłość Boga i bliźniego, której wzór znajduje kapłan w przebitym Sercu Jezusowym, domaga się ducha ofiary, by mogła zapalać i zmieniać świat: „Taka miłość wyszła z Serca Jezusowego, a jej płomień ogarnęły całą kulę ziemską, wszystkie pokolenia i wieki, roznosząc wszędzie ciepło i życie”³³

C z y s t o ś ć, rozumiana jako celibat kapłański, jest cnotą szczególną, upodabniającą kapłana do Chrystusa w Jego wyłącznej miłości do Oblubienicy-Kościola. Serce Jezusowe jest wyraźnym znakiem tej wolności dla Boga, wyrażającej skupienie wszystkich pragnień, dążeń i uczuć na jedynym celu. Oprócz praktykowania nabożeństwa do Serca Jezusowego, bp Pelczar zaleca kapłanom, by podjęli konkretne środki pomagające w zachowaniu czystości: „Straż zmysłów, wyobraźni i serca, unikanie okazji do złego, zwłaszcza wszelkich afektów zbyt uczuciowych w konfesyjnie czy poza konfesyjnie, ścisłe przestrzeganie wstrzemięźliwości w jedzeniu i picciu, jako też wstydlivości w ubieraniu się i w kąpielu, roztropne umartwianie ciała, spieszne odtrącanie złych myśli i obrazów, częsta spowiedź, codzienna medytacja i co wieczorny rachunek sumienia, przede wszystkim zaś gorąca miłość ku Panu

³² Tamże, s. 182.

³³ Tamże, s. 190.

Bogu, ciągle pamięć na obecność Bożą i częsta a serdeczna modlitwa do Serca Jezusowego, do Królowej Panińskiej, do Anioła Stróża, do św. Józefa i do swojego Patrona³⁴.

SERCE JEZUSOWE WZOREM DOSKONAŁEJ MODLITWY KAPŁANA

Serce Jezusowe jest znakiem szczególnego uwielbienia Boga Ojca przez Syna, który ofiaruje swoje życie jako Najwyższy Kapłan, Ofiarnik i Ofiara. Poprzez zjednoczenie z Najświętszym Sercem Jezusowym, kapłan uczestniczy w jedynym pośrednictwie Odkupiciela oraz w całej mocy i potędze Jego modlitwy. Modlitwa kierowana do Bożego Serca, będącego znakiem miłości całkowicie podporządkowanej Ojcu, jest drogą do rozpoznawania woli Bożej w prośbach, z którymi kapłan się zwraca. Zgodność pragnień z pragnieniami Jezusa Chrystusa włącza modlitwę w wymiar trynitarny pośrednictwa Jezusa Chrystusa realizującego się wobec Ojca w Duchu Świętym³⁵

Modlitwa Chrystusa pełna miłości ofiarnej i wytrwałości, „wiary, ufności, pokory, uszanowania”³⁶, uczy właściwej postawy wobec Boga: „Łącz się z Jego modlitwą, a w Jego Sercu znajdziesz to, co twojej modlitwie nie dostaje, i otrzymasz pomoc, gdy cię trapić będzie oschłość i pokusa”³⁷ Serce Jezusa, jako świątynia pełna Bożej chwały, jest dla kapłana wzorem modlitwy nieustannej za siebie i za swoich bliskich, szczególnie za powierzonych opiece duszpasterskiej. Bł. J. S. Pelczar przypominając, iż modlitwa jest podstawowym obowiązkiem kapłana wskazuje, jak powinien on w swoich codziennych modlitwach wypełnianych z gorliwością jednoczyć się z Sercem Jezusowym. Nasz autor zwraca uwagę na codzienne praktyki modlitewne, które mają wprowadzić kapłana w zażyłą relację z Bogiem: „Jakże jest u ciebie? Czy odmawiasz pobożnie brewiarz i nie ograniczasz się na tej tylko modlitwie? Jestże ci drogą codzienna medytacja, codzienna wizytacja Sanctissimi, codzienna częśćka różańca? Czy nie opuszczasz dziękczynienia po mszy św. i nie zapominasz o aktach strzelistych, ale starasz się chodzić w ciągłej obecności Boga?”³⁸

Serce Jezusowe, „zawsze bijące w Przenajświętszym Sakramencie Ołtarza”, jest miejscem szczególnego schronienia i umocnienia przed pokusami, pociechy w trudnościach duszpasterskich, uzyskania łaski żalu za grzechy, dlatego bp Pelczar zachęca kapłanów do nawiązywania intymnego kontaktu ze Zbawicielem podczas sprawowania mszy św., czy w codziennej adoracji: „Ilekroć tedy odprawiasz mszę św., albo modlisz się przed przybytkiem sakramentalnym — a czynń to codziennie — tylekroć polecaj się Sercu Jezuso-

³⁴ Tamże, s. 193.

³⁵ Por. *Nabożeństwo*, s. 350—352.

³⁶ *Jezus Chrystus*, t. 3, s. 167.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

wemu przez Najśw. Matkę; ale z drugiej strony rozszerzaj, jak możesz, cześć i miłość tego Serca”³⁹

Kapłan według Serca Jezusowego żyje tajemnicą Ofiary Chrystusa, której symbolem jest przebite Serce Zbawiciela, jednocząc się z Jego pragnieniami i uczuciami. Duchowość kapłana jest zatem duchowością ofiary świadomie przyjmowanej na wzór Chrystusa, by kapłan sprawujący Najświętszą Ofiarę w imieniu Chrystusa mógł razem z Nim uczestniczyć w dziele Odkupienia. Szczególny moment duchowości Serca Jezusowego polega na zaangażowaniu całej osoby kapłana w wysiłek upodobnienia siebie do Bożego Serca, ze szczególnym położeniem akcentu na sferę afektywną i wolitywną. Wysiłek ascetyczny, będący konsekwencją intymnego zbliżenia do Serca Jezusowego, zmierza do kształtowania cnót, które pozwalają w sposób doskonały naśladować wzór życia Chrystusa, którego Serce było znakiem całkowitego zjednoczenia z Ojcem.

IL SACERDOTE SECONDO IL SACRATISSIMO CUORE DI GESÙ

La spiritualità del sacerdote negli scritti ascetici del beato Giuseppe Sebastiano Pelczar

Riassunto

Beato Giuseppe Sebastiano Pelczar (1842—1924), professore del dritto canonico e della teologia pastorale all'Università Jagellonica a Cracovia (1877—1899) e vescovo di Przemyśl (1900—1924) negli scritti ascetici indirizzati ai sacerdoti (*Meditazioni sulla vita sacerdotale*, vol. 1—2; *Gesù Cristo modello e maestro del sacerdote*, vol. 3—4; *Devozione al Sacratissimo Cuore di Gesù secondo le apparizioni a s. Margherita Maria Alacoque*) sviluppa la spiritualità sacerdotale basata sulla devozione al Sacratissimo Cuore di Gesù. Egli presenta il culto del Sacratissimo Cuore inseparatamente legato al Mistero dell'Eucaristia come centro della vita interiore del sacerdote, racchiudendo il sacrificio di Cristo sulla Croce, attualizzato in ogni Santa Messa. Il vescovo di Przemyśl fonda la spiritualità sacerdotale sulla dottrina della Chiesa sull'Incarnazione e Redenzione del Figlio di Dio, che culmina nella Sua croce. Il culto del Sacratissimo Cuore di Gesù ha le sue radici bibliche indicando la realtà della vita interiore e dell'amore divino, e viene sviluppato nella tradizione patristica come simbolo dei sacramenti della Chiesa (Agostino). La teologia del Medioevo, accentuando la devozione alle sante piaghe di Cristo da il fondamento alla dottrina dell'unione del cuore dell'uomo al Sacratissimo Cuore di Gesù (S. Bernardo di Chiaravalle, le mistiche di Helfta). Le apparizioni di s. Margherita Maria Alacoque indicando l'oggetto proprio del culto, cioè l'amore di Dio espresso nel costato trafitto di Gesù aggiungono alla devozione gli elementi importanti: la conversione, l'unione, la riparazione per i peccati. La devozione al Sacratissimo Cuore di Gesù è una scuola delle virtù sacerdotali — della povertà spirituale, del rinnegamento di se stesso, dell'umiltà, della pazienza, dell'obbedienza, dell'amore di Dio e del prossimo, ed infine di castità. Il Cuore di Gesù che prega al Padre è pure l'esempio della preghiera sacerdotale.

³⁹ Tanze, s. 140.